

Levelek egy baráthoz

(RÉSZLETEK)¹

78. már. 3-án pénteken

Kedves Ottó barátom,

mint írod, te is hamarosan osztolni fogsz sorsunkban – mármint Zoliében² és az enyémben. Gané egy dolog ez a katonaság. Fiatal koromban állandóan azon törtem a fejem, hogyan lehetne megkerülni. Végül nem sikerült. És íme, belekezdtem ittlétem harmadik hónapjába. Az első két hónap végtelenül vacak volt. Lelkileg is, fizikailag is kimerített. Ez volt tkp. a kiképzés első szakasza. A gyalogosoknak három részből áll a kiképzés és valahol március elején fejeződik be.

Különböző munkákba vontak be, a faliújságot szerkesztem, a falakat „parolázom”, írástudatlanokat tanítok. Sokáig nem tudtam, hogy ezekkel kihúzzhatom magam a tényleges kiképzés alól. Végül erre is rá kellett jönnöm. Újabban csak a kinti irodában ülök és betűsablonokat készítek sztiroporból³. Szép csöndesen, minél tovább tartson a munka. Jelenleg csak a „četának”⁴ dolgozok, de azon töröm a fejem, hogyan tudnék az egész kaszárnyát befogó munkába kezdeni. Némi lehetőségek vannak erre is. Ha sikerül, megmenekülök a kiképzéstől, vagyis a fizikai megterhelésektől. Így már nem is lenne olyan nehéz a hadseregbeli élet. Csupán annyi, hogy itt kell lennem. Még írásra is marad időm. Néha így is írtam egy keveset. Verseket csupán.

A kötetednek igencsak megörültem⁵. Verseidet igaz már régebből ismertem, de így könyv alakjában mégiscsak más. Persze, magáról a gemma-sorozatról a véleményem már ismered.

Jómagam is azon töröm a fejem, majd a második kötetem esetében talán sikerül a verseknek megfelelő „keretet” biztosítani. Az ilyen sablonos technikai formák megölik a költészetet magát.

Magditól⁶ néhány hete kaptam egy hosszú levelet, ír a lapról, Kanizsáról, nemzedékünkéről...

¹ A levelek Fenyvesi Ottó tulajdonát képezik, ezúton is köszönjük, hogy rendelkezésünkre bocsátotta őket, akárcsak a képeket. (A szerk.)

² Szűgyi Zoltán (1953–) költő, szerkesztő, nemzedéktárs. Jelenleg Budapesten él.

³ hungarocell

⁴ Szerbül: század.

⁵ Fenyvesi Ottó: *Ezüstpatkányok áttetsző selyemzónákon*, Gemma könyvek 9., Forum, Újvidék, 1978.

⁶ Danyi Magdolna (1950–2012), költő, műfordító, irodalomtörténész, egyetemi tanár, az *Új Symposion* fő-és felelős szerkesztője (1974–1980), a *Híd* szerkesztője (1983–85).

Alig várom, hogy leszereljünk, újra munkához tudjunk látni és igazi folyóiratot csinálni. Ha isten segít, akkor már tényleg a mi szerkesztésünk alatt! Nem hiszem, hogy Magdi és Tóni⁷ még egy mandátumra mernék vállalni a szerkesztést. Ezzel tkp. véglegesen megölnék a nemzedéket. Ahogy visszagondolok, lényegében ők nem adtak kortársainknak szabad gondolkodási lehetőséget. A vastagon meghúzott keretet mindig is ők szabták meg. Ha mi ketten, és talán Mák⁸, nem vett volna némi bátorságot túllépni e megszabott „határvonalat”, elsüppedt volna az Új Symposion⁹ az akadémizmusban.

És, hát ki szerkeszteni még rajtunk kívül a lapot?

Többször gondolkodom ilyeneken és némileg már ki is alakítottam magamnak egy képet a lapról. Akaratlanul is igazat kell néhány dologban adnom Szombathynak¹⁰. Bár, ő meg a másik véglet.

Ezekről legjobb lenne civilben beszélgetnünk. Eljön az az idő is. Csupán mi leszünk 26 évesek. Úgy tűnik, elbasztunk egy-két évet, noha még így sincs veszve semmi.

Újra össze kell olvasztatnunk ezt a bandát. És mi kell legyünk a kohéziós erő.

Elszalasztottuk a színészeket bevonni, elszalasztottuk a zenészeket bevonni, elszalasztottuk a képzőművészeket igazán bevonni...

Sokat elszalasztottunk, keveset csináltunk, rengeteg dolgot kell bepótolnunk.

Nagyon szeretnék most dolgozni, lehet, csupán azért, mert itt vagyok és nem bírok.

Írjál komám, ha csak lesz időd. Írd meg, mi van a TV-ügyeddel!

Decemberben valószínűleg hazamegyek egy időre. Kaptam egy meghívót a TV-től, valamiféle költészeti beszélgetésre. El kell juttatnom 30 verset, lehetőleg fordításban. A parancsnok már beleegyezését adta a hazamenetelemre, csak a hivatalos meghívót kell kivárnom. Mire hazamennék, te már, gondolom, katona leszel. Írd majd meg a címedet, legalább így tartsuk a kapcsolatot, ha már testi közelségben nem lehetünk egymással.

Baráti öleléssel:

Jancsi

Gospicé.

⁷ Bognár Antal (1951–), prózaíró, műfordító, szerkesztő (az *Új Symposion* szerkesztője: 1980–85).

⁸ Mák Ferenc (1956–), kritikus, publicista, művelődéstörténész, bibliográfus.

⁹ *Új Symposion* (1965–1992), újvidéki folyóirat.

¹⁰ Szombathy Bálint (1950–), írott és vizuális költészettel foglalkozik, kritikákat, esszéket, tanulmányokat ír, küldemény- (bélyeg- és pecsét-) művész (mail art). Alkalmazott grafikát, művészeti könyvet, installációt alkot. Konceptuális határeseteket, akciókat csinál. 1999-től Magyarországon él. Álnevei: Art Lover, Karen Eliot. 1971-72 az *Új Symposion* grafikai szerkesztője, a Sziveri-nemzedék hatalmi leváltása után 1985–1989-ig az *Új Symposion* művészeti szerkesztője. A Bosch+Bosch művészeti csoport (1969–1976) egyik alapító tagja (további tagok: Ante Vukov, Csernik Attila, Kerekes László, Ladik Katalin, Szalma László, Slavko Matković). 2007 óta a *Magyar Műhely* szerkesztője.

Szerda

Kedves Ottó barátom,

17-én, szerdán kaptam meg a leveledet. Nem kell különösen hangsúlyoznom, hogy milyen kellemesen érintett. Hiszen olyan régóta vártam már. Noha, tudom, milyen a kiképzés első része: könyörtelen. Hála a mindenhatónak, csak két hónapig volt benne részem (a többiek még most is nyavalyognak, persze). Már lövészetre sem járok. Külön irodám van. Fotólaboratóriummal felszerelve. Legközelebb küldök néhányat az itt készült munkáimból.

Mindent összegezve: öreg katonaként élek én már most is. A jövő hónapban pedig a parancsnok javaslatára minden valószínűség szerint a párt könyvecském is meglesz¹¹. Tehát úgymond készen fogok állni a Sympo számára.

Én egyenlőre – de, azt hiszem, véglegesen – nem látok jobb megoldást a lap szerkesztésére kettőnkénél. És itt nem számít ki lesz a főszerkesztő és ki a szerkesztő. Ezt azért is tartom legmegfelelőbbnek, mert már elég régóta barátok vagyunk és ez idő alatt némileg egymást is megismertük, tehát az együttműködésnek legkevesebb akadálya lenne.

Persze, nem kell előre ábrándozni, mert legtöbbször kihúzzák az ember lába alól a talajt. Ki kell várni a kedvező pillanatot, és akkor színre lépni. Előtte azonban lassan készíteni a talajt.

Addig is, míg el nem érkezik a pillanat, tervezgessünk. Jegyezd föl lehetőleg elképzeléseidet, ötleteidet, mert mindenképpen hasznát fogjuk venni. Bár csak már ott tartanánk!

Vajda¹² tégedet ne aggasszon. Ő az egyedüli kritikus, akit elismerek annak, de aki egy fabatkát sem ér, ha költészetről van szó. Egyszóval nem ért a versekhez. Amit pedig a nemzedékünkről vall, némileg igaza is van. Nem igazi nemzedék ez, és addig nem is lesz, míg nem tud valamely ügyben közösen, egy emberként föllépni. És ötletszegény is egyben. De lehet, ötletek vannak – hiszen nekünk is voltak, gondolj csak a képzőművészeti mellékletre – csupán elfojtva leledzenek.

Bosnyák¹³ meg velünk van! Ő azt írta, a költészetet nem kell féltetni, mint mondja: ez a fiatalabbak verseiből ki is tűnik!

Tolnai¹⁴ pedig határozottan mi kettőnk mellett szállna síkra bármikor. Ez sem csekélység ám!

¹¹ A jugoszláv szocialista diktatúrában csak az lehetett egy államilag támogatott (vagyis ellenőrzött) folyóirat főszerkesztője, aki egyben párttag is volt (akárcsak Magyarországon).

¹² Vajda Gábor (1945–2008), irodalomtörténész, kritikus, pedagógus.

¹³ Bosnyák István (1940–2009) kritikus, irodalomtörténész, szerkesztő, pedagógus (2006 óta haláláig a Baranyai B. István nevet használta). 1963–64 az Ifjúság nevű hetilap *Symposion* mellékletének, 1965/1–3. az *Új Symposion* főszerkesztője.

¹⁴ Tolnai Ottó (1940–) Kossuth-díjas költő, próza-, dráma- és esszéíró, szerkesztő, műfordító. 1969–1974-ig főszerkesztője, 1972–74-ig pedig az *Új Symposion* szerkesztője.

Szóval, ha nem leszek szerkesztő, nem igen sok kapcsolatom marad a lappal. Különösen, ha még Újvidékre sem sikerül költözni. Erről ennyit...

Ne hagyd az agyadat begyöpesedni. Szerezz egy noteszt, és mindent jegyezz, ami eszedbe jut. Akár naplót is vezethetsz. Mert a katonaság még az ember szellemét is képes kiherélni. Újabban sokat olvasok – hiszen elég időm van éppen. Jelenleg Füst Milán regényeit fejezem be. Hatalmas költő!

Szerencséd van, hogy akad, akivel elbeszélgethatsz komolyabb dolgokról is. Némelyikem erre nemigen van lehetőségem. Buta pasasokkal vagyok körülvéve.

Üdvözlöm Nagy Lacit, rábaszott a szakálla, mi? Ismerem a muzslyai tizedesedet. Ha lesz időd, írd.

Baráti öleléssel: Jancsi

79. 1. 17., Gospić

július 7.
szombat,
hajnali fél 3

Kedves Ottó barátom,

ha kettőnk közül egyik sem lesz szerkesztője (fő-és felelős, illetve szerkesztő) a lappal, akkor én nem hinném, hogy igen sokszor beteszem oda a lábam! Tulajdonképpen nekünk kellene e két funkcióban megosztoznunk! De akkor sem szólnék semmit, ha csak egyikünknek jutna hely, mert elképzeléseinket megvalósíthatnánk, bármelyikünk a „főnök”.

Azt hiszem, van akkora tekintélyünk, hogy a lapot ne a „tanítványaink” kezébe adják. Ezeknek a gyerekeknek mi már legendáris figurák vagyunk! És a leszolgált katonaság is igen nagy előny, ha csak nem ajánl Magdi valakit – női szolidaritásból – a lányok közül! Ez azonban nem igen jöhet számításba. A párttagság és a könyv szintén előny. Sőt, ha téged felvesznek az Íróegyesületbe, akkor ez is előnynek számít mindkettőnk számára.

1. Kérvény
2. Életrajz
3. A közlések hozzávetőleges bibliográfiája
4. Kritikák a könyvedről
5. Könyv

ezek kellene a felvételhez! Lehetőleg minél előbb intézd ezt el. Kár, hogy nem csináltad meg, amikor otthon voltál!

Különben nem tudtam az új címedet, abból az egyszerű okból kifolyólag, hogy nem írtad meg, tehát ezért nem jelentkezhettem. Igaz, írtam a régi címedre, de a

Sinkó-díj átadáskor hallottam az Erzsikétől¹⁵, hogy valahol az albán határon vagy, ezért valószínűleg a leveletem meg sem kaptad.

Még 18 napot leszek katona. Válaszodat tehát ne is ide címezd, hanem Muzslára: Hunyadi János 98., 23206 Muzsla!

A vizuális számhoz – habár nem ismerem a koncepcióját – annyiban fogok tudni hozzájárulni, hogy írok a ljubljanoi biennáléről.

A B. Szabó¹⁶-szám fogalmi vázlatát még az ősz beálltáig kidolgozom és eljuttatom hozzád a revízió céljából, hogy utána minden munkatárs kapjon belőle egy példányt. Tavasznál előbb az anyag semmiféleképpen sem állhat össze, mert az csak elhamarkodás lenne, B. Szabó viszont többet érdemel!

Ebben az évben biztos nem csinálok még kötetet. Elég anyagom sincs, egyrészt, másrészt meg, ha nem tudok olyan kötetet összehozni, hogy – minden szerénytelenség nélkül mondom – megkapjam a Híd-díjat, akkor inkább semmilyen sem csinálom.¹⁷ Esetleg majd tíz év múlva, ha lesz annyi jó versem. (Persze ez előbb is megtörténhet azért!).

Nagy terveim vannak, de félek, hogy a mindennapi újságírás tönkre teszi őket. A mottóm pedig, vagy konok dolgokat írni, vagy semmilyeneket. Szeretnék képzőművészettel is foglalkozni ismét. Nemcsak elmélettel, de gyakorlattal is.

Attila¹⁸ regényével – a közölt részletek alapján – nem vagyok vakon elragadtatva. Azt hiszem, elég sok hibája van. Mindenesetre örülni kell neki, hiszen a nemzedék első nagy prózai vállalkozása. Ezért ha valaki mellette fog szólni, én leszek az első. Sajnos, generációnk még nem fogta föl, hogy egymást maradéktalanul támogatni kell, még ha annak nem is helytállóak mindig az alapjai. Egymás támogatása nélkül Tolnaiék sem lettek volna azok, akik. Minden mást mértékletesen, de önmagunkat az egekig emelni, csak így harcolhatunk ki helyet magunknak. Írj mihamarább.

79. augusztus 26.

Kedves Ottó komám,

ne haragudj, hogy ennyire megvárakoztattalak válaszzal. Nem szeretnék sokat magyarázkodni, hiábavaló is az ilyesmi. Inkább írok erről az ún. szabad életről. Persze a szabadság igencsak relatív fogalom.

Voltam Ljubljanában, de nem lettem sokkal okosabb, mint voltam. Jóval a XII. biennálé színvonalára alatta volt az idej. Egyáltalán nem a kísérletezésen volt a hang-

¹⁵ Utasi Erzsébet – a költő özvegye, Budapesten él.

¹⁶ B. Szabó György (1920–1963), kritikus, irodalomtörténész, műfordító, festő, grafikus, pedagógus. Sinkó Ervin mellett a symposionisták számára a másik nagy hatású egyetemi tanár az Újvidéki Magyar Tanszéken.

¹⁷ Szíveri János sohasem kapott Híd-díjat.

¹⁸ Balázs Attila (1955–) prózaíró, műfordító, kritikus, publicista. 1982–83 az *Új Symposion* olvasószervezője. 1991 óta Magyarországon él. A veszprémi *Ex Symposion* egyik alapítója.

súly. Sem a mondanivaló, sem a technikák szempontjából. Rauschenberg¹⁹ kapta a tiszteletbeli nagydíjat, a nagydíjat pedig Adrijana Maraž²⁰. Más semmi különös.

Biztosan tudod, hogy Vicsek²¹ filmje kapta az Arany Arénát! Nagy is a felháborodás, mert senki sem tartja olyan jó filmnek. Az Okóban igencsak lebaszták, a cikkíró szerint legalább négy jobb film van a Vicsekénél.

Apropos film! A Végellel²² beszélgettem egy alkalommal és említette, hogy valamilyen jeles magyarországi filmmel jók a kapcsolatai. Ez a faszi pedig el tudná intézni, hogy egy vajdasági pöcsös assisztáljon valamelyik ismertebb magyar rendezőnél. Én rögtön megemlégettelek téged, úgyhogy ha leszerelsz, utána járunk a dolgoknak.

Máskülönben nagyon úgy néz ki, hogy főszerkesztő leszek az ősztől, hacsak politikailag nem lesz neki valamilyen akadálya. A Magdi már, állítólag, beadta az adataimat a kis PK-ba. Ha a szerkesztőbizottság elfogadja ezt a javaslatot, akkor elhagyom két-három hónap múlva Dél-Bánátot. De akkorra már te is itthon leszel és megbeszélhetjük a teendőket részletesebben is.

Errefelé még mindig nagy nyári nyugalom honol. Tolnai drámáját nem láthatam, mert még katona voltam, mikor játszották.

Üdvözöllek: Jancsi

¹⁹ Robert Rauschenberg (1925–2008), született Milton Ernst Rauschenberg, amerikai festő, a pop art művészet kezdeményezője és jeles képviselője.

²⁰ Adrijana Maraž (1931–) szlovén grafikus.

²¹ Vicsek Károly (1941–), újvidéki rendező, újságíró, kritikus. 1970-ben ő rendezte az első filmdrámát a Vajdaságban.

²² Végel László (1941–) Kossuth-díjas próza-, tanulmány-és drámaíró, publicista.